

Povijesni prilozi, god. 34, br. 49, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2015., 387 str.

Drugi broj časopisa *Povijesni prilozi* za 2015. godinu sadrži uobičajene rubrike »Članci« i »Ocjene i prikazi«, kao i zaseban tematski blok te rubriku »In memoriam«. Ovaj broj *Povijesnih priloga* posvećen je prerano preminulom dr. sc. Mladenu Andreisu, vrsnome istraživaču povijesno-demografske problematike istočnoga Jadrana.

Broj započinje opsežnim radom Hrvoja Gračanina »Late Antique Dalmatia and Pannonia in Cassiodorus' *Variae*« (9-83). Riječ je o historiografskoj raščlambi Kasiodorova djela *Variae*, važnog vrela za proučavanje kasnoantičke povijesti pokrajina Dalmacije i Pannonije. Povijesni podatci iz *Variae* raščlanjuju se s obzirom na njihovu uporabljivost za proučavanje političkih, upravnih, gospodarskih, društvenih i etničkih prilika na području navedenih pokrajina u vrijeme kada su se one (od sredine 490-ih do sredine 530-ih godina) nalazile pod vlašću Ostrogota.

Slijedi rad Serđa Dokoze »Zadarsko plemstvo i sol u drugoj polovici 14. i početkom 15. stoljeća« (85-125). Obazirući se u uvodnome dijelu na dosadašnje historiografske radove posvećene navedenoj problematici, autor u središnjem dijelu rada – koristeći se poglavito spisima zadarskih bilježnika – raščlanjuje udio plemstva u proizvodnji i prodaji soli u Zadru tijekom navedenog razdoblja, utvrđuje način funkcioniranja, odnosno djelovanja zadarskih plemića u toj gospodarskoj djelatnosti te na kraju donosi popis svih plemića koji su se bavili solju, navodi broj solana koje su posjedovali i količinu soli kojom su trgovali. Rad je vrijedan prinos poznavanju gospodarske i društvene povijesti Zadra, ali i Dalmacije u razdoblju vladanja dinastije Anžuvina.

Vrijedan prinos poznavanju povijesti hodočašća u srednjemu i dijelu ranoga novog vijeka rad je Krešimira Kužića naslovljen »Nordijski hodočasnici u hrvatskim primorskim krajevima (14. – 17. stoljeće)« (127-161). U radu se raščlanjuju zapisi hodočasnika iz nordijskih zemalja koji su, putujući prema Svetoj Zemlji, pohodili i hrvatske priobalne krajeve. Podrobno se donose opisi njihova motiva dolaska, staleška pripadnost te zabilježeni doživljaji. Na kraju rada autor, vrstan poznavatelj putopisa i zapisa stranih pohoditelja hrvatskih krajeva, zaključuje kako u odnosu na druge onodobne putopise u tim zabilježenim svjedočanstvima nema nekih većih odstupanja.

Arhivsko gradivo šibenske provenijencije nastalo između Ciparskoga rata (1570. – 1573.) i Kandijskoga rata (1646. – 1669.) poslužilo je Kristijanu Juranu za opsežno razmatranje prisutnosti i djelovanja Morlaka na šibenskome području (»Morlaci u Šibeniku između Ciparskog i Kandijskog rata 1570. – 1645.«, 163-210). Poglavitna je pozornost posvećena gospodarskom (trgovačkom) i demografskom kontekstu šibensko-morlačkih odnosa, kao i sukobima koji su izbijali na pograničnome području. Vrijedan prilog radu je i popis svih tada zabilježenih Morlaka, načinjen uvidom u spise šibenskih bilježnika i šibenske matične knjige. Završni rad u toj cjelini časopisa potpisuju Mirela Krešić i Matea Pilipović, a naslovljen je »*De successione colonorum*: O nasljednom pravu kmetova u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji« (211-234). U radu se razmatraju pravila nasljeđivanja kmetova koja su važila u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, a sadržana su u Tripartitu, Slavonskome urbaru i zakonskim člancima Ugarskoga sabora (1836. – 1840.). Posebice se naglašava važnost

razlikovanja nasljednih i stečenih dobara, kao i pokretnina i nekretnina, za izgradnju sustava nasljeđivanja.

U nastavku časopisa slijedi tematski blok naslovljen »Matične knjige kao izvor za povijesnu demografiju«. Riječ je o radovima koji su rezultat radionice istoga naslova s međunarodnim sudjelovanjem koja se u organizaciji Hrvatskoga instituta za povijest i Državnoga arhiva u Pazinu održala 3. listopada 2014. u Pazinu, pri čemu se drugi dio radova planira objaviti u sljedećem broju časopisa. Tematski blok započinje sažetom i preglednom »Uvodnom riječi« organizatorice skupa Maje Katušić (237-238), a potom slijedi rad koji zajedno potpisuju Marija Mogorović Crljenko i Danijela Doblanić. Tekst je naslovljen »Stanovništvo Rovinja prema najstarijoj matičnoj knjizi vjenčanih (1564. – 1640.)« (239-274), a u radu autorice temeljem navedenoga izvora teže rekonstruirati dio društvene povijesti toga grada u drugoj polovici 16. i tijekom prvih četrdesetak godina 17. stoljeća. Osobitu pozornost autorice su poklonile podacima o vjenčanome daru na osnovi kojega se iznosa pokušala utvrditi statusna razlika među mladencima, kao i statusna i imovinska razlika između samih plemića.

Drugi rad u tematskome bloku napisala je Grozdana Franov-Živković (»Zapreke za sklapanje braka u glagoljskim matičnim knjigama i ostalim dokumentima sa zadarskoga područja od 1565. do sredine 19. stoljeća«, 275-313). Uzimajući u obzir brojne podatke koji su za zadarsko područje očuvani u matičnim knjigama napisanim na glagoljskome pismu, autorica je obradila zapreke za sklapanje braka koje se pojavljuju u matičnim knjigama vjenčanih, ali i u ostalim matičnim knjigama i pratećoj dokumentaciji neophodnoj za sam čin vjenčanja. U članku se, slijedom navedenih podataka, raščlanjuje učestalost pojavljivanja navoda o zaprekama za sklapanje braka u raznim dijelovima zadarskoga područja (otočna i kopnena okolica grada). Rad slovenskoga povjesničara Alekseja Kalca »Poročne matične knjige kot vir za preučevanje dinamičnih in strukturnih vidikov urbanih migracij« (315-329) poglavito je usmjeren na problematiku demografskog razvoja i dinamike migracija u gradu Trstu u 18. stoljeću, a kao izvor za istraživanje autoru su poslužile matične knjige. U radu se, uz konkretne podatke koji posvjedočuju o značajnoj dinamici demografskog razvoja Trsta u tome razdoblju, podrobno govori i o važnosti, odnosno neophodnosti uporabe matičnih knjiga za proučavanje problematike kretanja stanovništva na nekome području.

Završni rad u tematskome bloku potpisuje Ivan Hrstić, koji se bavi »Istraživanjem procesa formacije moderne društvene strukture na temelju matičnih knjiga – primjer Makarske (1900. – 1910.)« (331-352). Polazeći od teze da tijekom procesa modernizacije dolazi do transformacije društvene strukture u modernu, autor svoj teorijski model razrađuje na primjeru matičnih knjiga vjenčanih Makarske s početka 20. stoljeća.

U završnome dijelu časopisa objavljeni su prikazi i ocjene aktualnih domaćih i inozemnih knjiga, zbornika i časopisa (353-372) te u rubrici »In memoriam« tekst Irene Benyovsky Latin posvećen preminulom Mladenu Andreisu (1952. – 2015.).

Lovorka Čoralić